

УДК 658:330.341.1

Т. М. ЯНКОВЕЦЬ

Київський національний університет технологій та дизайну

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

У статті обґрунтовано методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності інноваційного потенціалу промислового підприємства. Запропоновано результати оцінки використовувати для вибору конкурентної стратегії в процесі стратегічного управління підприємством з застосуванням розробленої автором стратегічної матриці. Наведено результати розрахунків рівня інноваційного потенціалу та рекомендації щодо вибору стратегій на прикладі вітчизняних підприємств легкої промисловості.

Ключові слова: конкурентоспроможність інноваційного потенціалу, стратегічне управління, конкурентні стратегії.

Соціально-економічний розвиток промислових підприємств неможливо сьогодні розглядати без активного освоєння інновацій, головним стимулом до впровадження яких є посилення конкуренції. Швидке реагування підприємств на динамічні зміни зовнішнього середовища в умовах жорсткої конкуренції можливе за умови використання стратегічного управління та інновацій. За ефективного управління інноваційним розвитком формується відповідний потенціал, який забезпечує успішну реалізацію стратегій, досягнення конкурентних переваг та функціонування підприємства у довгостроковому періоді з покращанням показників його господарської діяльності.

Об'єкти та методи дослідження

Питанням оцінки як інноваційного потенціалу, так і його конкурентоспроможності присвячені праці [1–8] та інших науковців. Значна кількість публікацій по темі дослідження свідчить про її актуальність. Але при цьому єдиного підходу до визначення та оцінки конкурентоспроможності інноваційного потенціалу не існує, що обумовлене різними цілями досліджень та сферами застосування результатів.

Постановка завдання

Обґрунтувати вибір конкурентної стратегії для промислового підприємства на підставі результатів оцінки конкурентоспроможності його інноваційного потенціалу.

Результати та їх обговорення

Інноваційний потенціал підприємства визначено як сукупність ресурсів, використання яких під впливом взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників із застосуванням інноваційних стратегій дозволяє створювати та впроваджувати новачі з метою досягнення стратегічних конкурентних переваг [9].

Під *конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу підприємства* визначимо ступінь переважання ефективності його використання, яка виявляється через порівняння значення інтегрального показника «Рівень інноваційного потенціалу» над значеннями відповідного показника підприємств-конкурентів на певному ринку у певному періоді часу. Оцінка конкурентоспроможності інноваційного потенціалу проводиться з метою вибору конкурентної стратегії, для обґрунтування якого визначимо інтегральний показник «Рівень інноваційного потенціалу» з використанням матричного методу балів. Як правило, використання інтегрального показника дає змогу порівнювати інноваційні потенціали підприємств-конкурентів. Також зазначений показник можливо використовувати для порівняння рівня інноваційного потенціалу одного підприємства у різні роки.

Таблиця 1. Показники оцінки конкурентоспроможності інноваційного потенціалу підприємства за функціональними складовими та їх стратегічне спрямування (розроблено автором)

Функціональні складові інноваційного потенціалу підприємства	Стратегічні функціональні цілі	Функціональні показники	Стратегічне спрямування
Маркетингова	Підтримання та розширення попиту на продукцію	– частка ринку	Збільшення
		– частка ринку інноваційної продукції	Збільшення
		– рівень оновлення продукції	Збільшення
Науково-технічна	Підвищення науково-технічного та організаційного рівня виробництва	– частка нових інноваційних (технологічних) процесів	Збільшення
		– рівень автоматизації виробництва	Збільшення
		– кількість наукових та науково-технічних робіт	Збільшення
Нематеріальна	Підвищення прибутковості підприємства	– частка вартості комерційних позначень у вартості необоротних активів підприємства	Збільшення
		– частка прав на використання об'єктів інтелектуальної власності у вартості необоротних активів підприємства	Збільшення
		– частка нематеріальних активів у необоротних активах підприємства	Збільшення
Виробнича	Підвищення ефективності виробничої (операційної) діяльності	– фондвіддача	Збільшення
		– рівень оновлення виробничих основних засобів	Збільшення
		– матеріаломісткість продукції	Зменшення
		– якість продукції	Збільшення
		– термін переходу на випуск нової продукції (гнучкість виробництва)	Зменшення
Кадрова	Підвищення ефективності праці та покращення соціального захисту працівників	– реальна середня заробітна плата	Збільшення
		– продуктивність праці	Збільшення
		– частка працівників з вищою освітою у загальній кількості працівників	Збільшення
		– частка працівників, що мають науковий ступінь у загальній кількості працівників	Збільшення
		– частка винахідників та раціоналізаторів у загальній кількості працівників	Збільшення
		– відношення витрат на оплату лікарняних до витрат на санаторно-курортне лікування	Зменшення
		– частка працівників, що підвищили кваліфікацію у загальній кількості працівників	Збільшення
		– середньооблікова чисельність працівників	Збільшення
Економічна	Підвищення ефективності діяльності підприємства	– дохід від реалізації продукції	Збільшення
		– дохід від реалізації інноваційної продукції	Збільшення
		– витрати на 1 грн товарної продукції	Зменшення
		– валовий прибуток	Збільшення
		– прибуток від впровадження інновацій	Збільшення
		– чистий прибуток	Збільшення
		– терміни окупності інвестицій	Зменшення
Фінансова	Підвищення ефективності управління фінансовою діяльністю	– чистий грошовий потік	Збільшення
		– оборотність оборотних коштів	Збільшення
		– ресурсвіддача	Збільшення
		– фінансова стійкість	Збільшення
		– рентабельність активів	Збільшення
		– рентабельність власного капіталу	Збільшення
Інформаційно-комунікаційна	Покращення інформаційного забезпечення	– рівень інформатизації підприємства	Збільшення
		– задоволеність працею	Збільшення
		– тривалість обробки документів	Зменшення

Це надасть можливість простежити його розвиток за тривалий період та виявити, які його складові розвинуті краще, а яким слід приділити більше уваги для покращення результату. При застосуванні методу балів розрахунки проводяться за наступними етапами:

1. Формування матриці вихідних стратегічних показників оцінки, розподілених за функціональними складовими інноваційного потенціалу. На підставі вивчення наукових джерел, присвячених питанням оцінки інноваційного потенціалу [1–8] та відповідно до визначеної мети оцінки запропоновано використовувати функціональні стратегічні показники (табл. 1).

2. Визначення еталонного значення кожного показника (максимального для показника-стимулятора, мінімального – для показника-дестимулятора) та присвоєння йому максимальної кількості балів;

3. Складання нормалізованої матриці шляхом стандартизації показників вихідної матриці. Розрахунок балів (B_{ij}) по кожному стратегічному показнику проводиться за формулами:

– для показника-стимулятора:

$$B_{ij} = \frac{K_{ij}}{K_i^{max}} \times B_i^{max} \quad (1)$$

– для показника-дестимулятора:

$$B_{ij} = \frac{K_i^{min}}{K_{ij}} \times B_i^{max}, \quad (2)$$

де K_{ij} – значення i -го показника j -того року; K_i^{max} , K_i^{min} – еталонне значення (максимальне або мінімальне) i -го показника; B_i^{max} – максимальна кількість балів, яка присвоюється еталонному значенню i -того показника ($B_i^{max}=10$ балів).

Визначення вагомості функціональних складових інноваційного потенціалу з застосуванням методу експертних оцінок (табл. 2).

Таблиця 2. Результати анкетного опитування експертів

Функціональні складові інноваційного потенціалу підприємства	Респонденти										Сума рангів (S_i)	Середня сума рангів ($S_{сеп}$)	$S_i - S_{сеп}$	$(S_i - S_{сеп})^2$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
Маркетингова	4	1	3	2	2	3	4	3	1	3	26	45	-19	361
Науково-технічна	1	2	4	1	3	4	1	2	2	2	22		-23	529
Нематеріальна	2	3	5	5	7	8	8	8	7	7	60		15	225
Виробнича	7	5	6	4	4	5	5	6	6	8	56		11	121
Кадрова	8	6	7	8	6	6	7	7	8	1	64		19	361
Економічна	5	8	8	7	8	2	3	1	4	5	51		6	36
Фінансова	3	4	1	6	1	1	2	5	3	4	30		-15	225
Інформаційно-комунікаційна	6	7	2	3	5	7	6	4	5	6	51		6	36
Всього:	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	360	-	-	1894

У якості експертів були запрошені науковці, які проводять дослідження за напрямом «інновації», а також керівники та фахівці досліджуваних підприємств. Найменш вагома складова на думку експертів отримувала ранг 1, найбільш вагома – ранг 8. Для прийняття результатів оцінки вагомості функціональних складових інноваційного потенціалу необхідно перевірити узгодженість думок експертів за допомогою коефіцієнта конкордації (W) та критерію Пірсона (χ^2). $W = 0,451$. Для ступенів свободи 7 ($n-1$) та рівні значущості $\alpha = 0,05$ $\chi^2_{табл}=14,07$. $\chi^2_{розра}=31,57$. Розрахункове значення критерію

Пірсона перевищує табличне ($31,57 > 14,07$), що підтверджує узгодженість думок експертів. У табл. 3 наведені коефіцієнти вагомості складових інноваційного потенціалу.

Коефіцієнти вагомості стратегічних показників у рамках кожної функціональної складової інноваційного потенціалу визначаються шляхом ділення коефіцієнта вагомості зазначеної складової на кількість показників, що відносяться до цієї складової. Вихідною умовою такого підходу є рівнозначність запропонованих для оцінки показників.

Таблиця 3. Вагомість функціональних складових інноваційного потенціалу підприємства

Функціональні складові інноваційного потенціалу підприємства	Коефіцієнти вагомості
Маркетингова	0,193
Науково-технічна	0,207
Нематеріальна	0,071
Виробнича	0,086
Кадрова	0,057
Економічна	0,104
Фінансова	0,179
Інформаційно-комунікаційна	0,104
Всього:	1,000

1. Розрахунок зважених балів з урахуванням вагомості функціональних складових інноваційного потенціалу та стратегічних показників і визначення інтегрального показника «Рівень інноваційного потенціалу» для j -того підприємства за формулою:

$$P_j^{\text{ІП}} = \sum_{i=1}^n B_{ij} \times k_i \quad (3)$$

де k_i – коефіцієнт вагомості i -того показника.

2. За результатами оцінки визначається рівень інноваційного потенціалу підприємства за наступними межами інтервалів, встановлених за допомогою експертної оцінки (табл. 4).

Таблиця 4. Шкала визначення рівня інноваційного потенціалу (розроблено автором)

Рівень інноваційного потенціалу	Числове значення оцінки, бали
Потужний (високий)	7,50 – 10,00
Достатній (середній)	5,00 – 7,49
Базовий (низький)	2,50 – 4,99
Неприйнятний	0,00 – 2,49

3. Порівняння розрахункового рівня інноваційного потенціалу підприємства з еталоном за допомогою пелюсткової діаграми (для наочного зображення, що полегшує сприйняття результатів оцінки). Еталонні значення функціональних складових інноваційного потенціалу визначалися як добуток коефіцієнтів вагомості зазначених складових та максимальної кількості балів 10.

У табл. 5 наведені результати розрахунків зважених балів за функціональними складовими інноваційного потенціалу та інтегрального показника «Рівень інноваційного потенціалу» на прикладі підприємств легкої промисловості.

За результатами оцінки рівня інноваційного потенціалу за наведеною вище методикою ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» має базовий (низький) рівень інноваційного потенціалу.

Найбільш розвинутими складовими інноваційного потенціалу зазначеного підприємства є маркетингова й виробнича. Нематеріальна складова інноваційного потенціалу відсутня. Інші складові потребують негайних заходів щодо покращання.

Таблиця 5. Результати розрахунку інтегральних показників «Рівень інноваційного потенціалу» (розрахунки автора)

Функціональні складові інноваційного потенціалу підприємства	Еталон	ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»	ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант»	ПП «Українська швейна компанія»
Маркетингова	1,929	1,656	1,929	1,929
Науково-технічна	2,071	0,690	0,690	0,690
Нематеріальна	0,714	0,000	0,179	0,000
Виробнича	0,857	0,692	0,752	0,741
Кадрова	0,571	0,313	0,369	0,274
Економічна	1,036	0,572	0,690	0,732
Фінансова	1,786	0,737	0,807	0,847
Інформаційно-комунікаційна	1,036	0,259	0,320	0,291
Інноваційний потенціал	10,000	4,919	5,713	5,504

ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант» за результатами оцінки має достатній (середній) рівень інноваційного потенціалу. Чернігівське підприємство має подібні переваги та недоліки у розвиткові інноваційного потенціалу. Маркетингова, фінансова й виробнича складові розвинуті найкраще. Присутній незначний розвиток нематеріальної складової.

У науково-технічному напрямі ці підприємства розвиваються майже однаково. Не дивлячись на те, що інші складові розвинуті краще, ніж у ПАТ «Бердичівська фабрика одягу», ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант» також необхідно вжити заходів щодо їх поліпшення.

У ПП «Українська швейна компанія» за результатами оцінки інноваційного потенціалу встановлено достатній (середній) його рівень. При цьому відсутня нематеріальна складова.

Зазначимо, що у цього підприємства знаходяться у процесі реєстрації власна назва та торгова марка. Після їх реєстрації та оцінки нематеріальна складова інноваційного потенціалу суттєво підвищиться. Розвинуті маркетингова, фінансова та виробнича складові.

Загалом зроблено висновок про подібність розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств легкої промисловості. Оскільки розмір та умови діяльності є різними, ситуація на цих підприємствах відображає загалом стан та розвиток інноваційного потенціалу підприємств галузі.

Вибір конкурентної стратегії в процесі стратегічного управління можливий лише після вибору корпоративної стратегії. Рішення про такий вибір приймають власники підприємства (або призначені ними вище керівництво), що супроводжується ризиком в умовах ринкових відносин.

Тому для вибору конкурентної стратегії крім рівня інноваційного потенціалу необхідно враховувати ступінь ризику прийняття управлінського рішення стосовно вибору корпоративної стратегії. Оскільки процес вибору стратегії має невизначений кількісно характер, рівень зазначеного ризику визначається суб'єктивно власниками (вищим керівництвом) (рис. 1) [10].

Рівень інноваційного потенціалу \ Ступінь ризику	Загрозливий (високий)	Прийнятний (середній)	Мінімальний (низький)
Потужний (високий)	Фокусування (ринкової ніші)	Диференціації	Диференціації
Достатній (середній)	Оптимальних витрат	Фокусування (ринкової ніші)	Диференціації
Базовий (низький)	Низьких витрат	Оптимальних витрат	Фокусування (ринкової ніші)

Рис. 1. Матриця вибору конкурентної стратегії підприємства (розроблено автором)

На підставі SWOT-аналізу для досліджуваних підприємств легкої промисловості було запропоновано обрати корпоративні стратегії: для ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» – стратегію виживання (з рекомендаціями заходів щодо подальшої стабілізації діяльності); для ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант» – стратегію зростання; для ПП «Українська швейна компанія» – стратегію стабілізації.

Для ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» вибір корпоративної стратегії виживання супроводжується високим ступенем ризику. На основі стратегічної матриці пропонується у якості конкурентної стратегії для цього підприємства обрати стратегію низьких витрат.

Аналогічно для ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант» на основі достатнього рівня інноваційного потенціалу та високого ступеня ризику прийняття управлінського рішення стосовно вибору корпоративної стратегії доцільно обрати конкурентну стратегію оптимальних витрат.

Для ПП «Українська швейна компанія» вибір корпоративної стратегії стабілізації супроводжується прийнятним рівнем інноваційного ризику. При достатньому рівні інноваційного потенціалу у якості конкурентної стратегії пропонується обрати стратегію фокусування (ринкової ніші).

Висновки

На підставі обраних корпоративної та конкурентної стратегій підприємство обирає класичну інноваційну стратегію та формує систему функціональних інноваційних стратегій, а також стратегічних і тактичних заходів. Для успішної реалізації стратегій важливо підтримувати інноваційну культуру через використання системи стимулів і мотивів інноваційної активності власників та працівників підприємства, яка описана нами в роботі [11]. Подальші дослідження будуть спрямовані на виявлення шляхів підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства з метою досягнення стратегічних конкурентних переваг.

Список використаної літератури

1. Воронкова А. Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект : [монографія] / А. Е. Воронкова, Н. Г. Калюжна, В. І. Оленко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 512 с.
2. Гречан А. П. Теоретико-методологічні основи розвитку підприємств легкої промисловості на інноваційних засадах : [монографія] / А. П. Гречан. – К. : КНУТД, 2005. – 208 с.
3. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : [монографія] / В. В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.

4. Карпунь І. Н. Інноваційний розвиток суб'єктів господарювання: методологія формування, механізми реалізації : [монографія] / І. Н. Карпунь, М. С. Хом'як. – Львів : Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2009. – 432 с.
5. Коюда В. О. Інноваційна діяльність підприємства та оцінка її ефективності : [монографія] / В. О. Коюда, Л. А. Лисенко. – Х. : ФОП Павленко О. Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 224 с.
6. Станіславик О. В. Оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств України : [монографія] / О. В. Станіславик; під ред. С. В. Філипової. – Одеса : ТЕС, 2007. – 140 с.
7. Чаленко Н. В. Формування механізму інноваційної діяльності промислових підприємств (на прикладі швейних підприємств) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. В. Чаленко. – К.:– 2008. – 20 с. [1].
8. Чухрай Н. І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення : [монографія] / Н. І. Чухрай. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. – 316 с.
9. Янковець Т. М. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Збірник наукових праць. – К.: – 2011. – № 6 (62). – С. 265–268.
10. Янковець Т. М. Стратегічний підхід до розвитку інноваційного потенціалу підприємства // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Збірник наукових праць. – К.: – 2011. – № 5 (61). – С. 227–232.
11. Янковець Т. М. Вплив інноваційної організаційної культури на розвиток інноваційного потенціалу підприємства / Т. М. Янковець // Проблеми науки. – 2011. – № 6. – С. 11–16.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2012

Конкурентоспособность инновационного потенциала промышленного предприятия

Янковец Т. Н.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

В статье обоснован методический подход для оценки конкурентоспособности инновационного потенциала промышленного предприятия. Предложено результаты оценки использовать для выбора конкурентной стратегии в процессе стратегического управления предприятием с применением разработанной автором стратегической матрицы. Приведены результаты расчетов уровня инновационного потенциала и рекомендации по выбору стратегий на примере отечественных предприятий легкой промышленности.

Ключевые слова: конкурентоспособность инновационного потенциала, стратегическое управление, конкурентные стратегии.

The competitiveness of innovation potential of an industrial enterprise

Yankovets T.

Kyiv national university of technologies and design

In the article the methodical approach to evaluating the competitiveness of innovative potential industrial enterprise. Results of evaluation used to select a competitive strategy in the strategic management of the use of the authors' strategic matrix. The results of calculations of the level of innovation potential and recommendations for selecting strategies for example domestic light industry.

Keywords: competitiveness of innovative potential, strategic management, competitive strategy.